

ԲՐՈՒՅՆԿԱՆ, ՌԻՍՈՒՄՆԵՐԿԱՆ, ԱՐՈՒԵՍՏԳԻՏԱԿԱՆ

Ժ. ՅԱՐԻ 1896

Տարեկամ 10 ֆր. ոսկի — 4 յր.:
 Վեցամսեայ՝ 6 ֆր. ոսկի — 2 յր. 50 կ.:
 Մէկ թիւ կ'աղծէ 1 ֆր. — 50 կոպ.

ԹԻՒ 7, ՅՈՒՆԻՍ

ՈՒՍՈՒՐՄՆԵՐԵՆ

ՌԻՂԵԳՐԱԿԱՆ

ԿՈՒԿՈՍԵՆՆ ԼԵՐՆԵՑ ՄԷՋ

(Ըր-ս-ս-ի-ի-ս-ի)

Ե.

եր կառքը կը շարու-
 նակէ ապահով ըն-
 թացքով յառաջա-
 նայ: Կնքը դարձեալ
 ձորի մէջ ենք մտած,
 բայց այս՝ Դարեալի
 ձորին չէ նմանիր:

Այստեղ թէ երկու
 կողման ժայռերն իրարմ բաւ-
 ական հեռու են, որով եւ
 աւելի լոյս կը մտնէ ներս, թէ՛

տեղ յն գիրքն եւ տեսարաններն այնչափ
 վայրենի չեն, եւ թէ նոյն իսկ Տերեք ալ
 խելջրցած՝ աւելի հանդարտ ընթացք ունի:
 Այստեղ մինչեւ անգամ՝ բնակութիւն ալ
 կայ, ժայռերու ծայրը, ապառաժներու գլխին՝
 գիւղական հիւղիկներ կը տեսնուին, կարծես
 գամուած լերկ բարերու վրայ, ահարկու ա-

մայութեան մէջ: Այս հիւղիկները լեռնական
 գիւղացիներու բնակարաններ են, առանց որեւէ
 բուսականութեան. եւ իբրեւ ապրուստի միակ
 միջոց՝ քանի մի փոքր հողաբաժիններ միայն ու-
 նին իրենց ետեւը: Եւ այս պաղ, տխուր, ժայ-
 րապատ խրճիթներու մէջ վառցող լեռնցիս սո-
 վորած է անցընել իր կեանքը: Տասնեակ տարի-
 ներ յառաջ անոր արուեստն աւազակութիւն էր,
 իսկ այժմ ստիպուած է ծանր աշխատութեամբ
 իր կտոր Տացը ձարել: աւազակութեանը ժա-
 մանակ միշտ կարօտ եւ ողորմելի էր, այժմ ալ
 աղքատ եւ թշուառ է, եւ դարձեալ՝ ինչպէս
 միշտ, անհոգ է եւ անարտունջ կը տանի իր
 խեղճ վիճակը:

Անցանք ձորը. ձանապարհն սկսաւ դար-
 ձեալ վեր հանել զմզմ: Ցուրտն անասնելի կը
 նեղէ, թէեւ ամէն կերպով պատասպարուելու հոգ
 կը տանինք. մենք եւ մեր եւ-փէ՛ւնները գրեթէ
 անբաժին ամբողջութիւն մը կը կազմէինք: Յա-
 կարծ կառքը կանգնեցաւ. հասեր էինք Կոթի կայ-
 արանը, ծովու երեսէն 6500 ոտք բարձր:

Կորիի կայարանն իր ետեւի կարմիր պոր-
 փիւրէ ժայռին կ'ընծայ՝ խորհտաբար կը գիտե
 առջեւի խորխորատն. ուր շորս ձոր զերար կը
 կտրեն կամ իրարու կը միանան: Օդի մէջ կա-
 տարեալ խաղալու թիւն կը տրէր. երկինքը ջնջ
 էր, աստղներն իրենց մանրիկ լոյսերով մեր ոչ-
 ընդարձակ հորիզոնը կը լուսաւորէին. տեղ տեղ
 միայն՝ թուռ ամպեր գեռ կը գիտուէին: Զինքը
 ձանապարհին վրայ առատութեամբ սփռած պըն-

գած՝ իր սպիրտակով թեամբը գիշերան խաւարին՝ աղօտ հակապակիր մը կը ներկայացնէր: Կայարանին կից հեռագրատուն կար եւ օգրեւեւ արանահան դիտարան: — Ուրիկիցներէս մին եւս առաջակից փոքր ինչ տարնալ: Անն միջոցին Գաթա՞ կը նշանակէր ստամոքսի մէջ տաք կամ տաքցընող ըմպելիք անել. ամէնքս ալ համաձայնեցանք: Տաք սենեակի մէջ, փոքրիկ սեղանին շուրջը՝ դարձեալ տաք թէյ, զանազան թեթեւ ուտելիքներով՝ Վոլոյէ առաջնորդուած. այս եղաւ մեր տաքնալու գործողութիւնը: Կայարանին ճաշարանը յարմարութիւններէ զուրկ չէր, եւ թե՛ ուղեւորները շատ խստապահանջ լինել չուզին, թե՛ ուտելիք եւ թե՛ խմելիք՝ ինչ որ ցանկան կրնան գտնել այստեղ: Ինչ ձեռքնեցին՝ փորձել՝ տեղեկան, Կրիկ պատրաստուած պանիրն, որ ամբողջ կաւկասի մէջ ծանօթ է Օտի Կոնիէր անունով, որովհետեւ Օսերն (Օսետին) նն պատրաստողները: Երբ մեր տաքութիւնը դրսէն եւ ներսէն արդեն կատարեալ էր, անելով չհամարեցանք փոքր ինչ երկնայէ նստարաններու վրայ. քնելու կամ երկար ժամանակ պառկելու եւ հանգստանալու մասին մտածել իսկ պէտք չէր, որովհետեւ դատապարտուած էինք շուտով ելլել եւ ամբողջ գիշեր անդադար յարաւ գտնել, որպէս զի հեռուեալ երեկոյ կարենայինք Տփղիս հասնել: Այս միջոցին, դուրսը նոյն կարգը կը կատարուէր՝ ինչ որ մեր մինչեւ հիմայ անցած բոլոր կայարաններուն մէջ: Փոխեցին ձիերը, թեցին նորերը. հին կատակներ նստաւ ինգրիլու իր ԲԱ ՎԱՅՐ՝ Է՛րօպէտը, նորը նստաւ իր տեղն, եւ կառքը պատրաստ էր զմեզ ընդունելու: Պիշի փաթեթուած մեր վերարկուներու եւ պիւստոցներու՝ գրաւեցինք դարձեալ մեր տեղերը հանրակառքին մէջ. շաւիջ նոր կատակներն եռանգուն մարակը, բարձրացաւ սմարաներու միօրինակ դասորոտոցն. եւ այսպէս Կորիկ կայարանն ալ թողնել մեր ետին:

Սկսած ենք ելլել, ելլել միշտ դէպ ի վեր, մանաւանդ երբ Կորիկ փոքրիկ գիւղն անցնելէ վերջը՝ մտանք Բալաբեռն ձորն, ուր քանի մի անգամ՝ քարեղէն կամուրջներու վրայէն ալ ու ձայն կորիցիցին համառուն գետասին, եւ խիստ զառիվներով եւ պտոյններով դարձեալ եւ աւելի վեր սկսանք բարձրանալ:

Հասած ենք մեր ճանապարհին ամենաբարձր կէտը, ծովու երեսէն 7694 ոտք բարձր ենք. (ոմանք կը չափեն մինչեւ 8142 ոտք): Այս բարձրութիւնը գրով թիւն չունի Եւրոպայի մէջ. ուր ամենէն բարձր լեռնային ճանապարհը Սեմ-

պլոնի (Simplon) գագաթնան սիրուն անցքն է 69 քիլոմետր երկայնութեամբ եւ միայն 6147 ոտք (3518 մետր) բարձրութեամբ: Չխոնարհած դէպ ի միտ երեսն, դէպ ի Անդրկովկաս, կանգ աննելք այս բարձրութեան վրայ, եւ մտաւոր ակնարկ մի արձակենք մեր շուրջը, մանաւանդ երկու կողման, երկու թեւերուն վրայ:

Այս կաւկասեան գլխաւոր լեռնաշղթան, ստանց ընդհատման մտ 1450 քիլոմետր երկայնութեամբ կը տարածուի Սեւ ծովու եզերքէն (Անապա քաղաքին քովէն, 44° 54' 24" լայն, եւ 54° 58' 32" երկ.) մինչեւ Կասպից ծովը (40° 33' 27" լայն, եւ 67° 9' 29" երկ.) երկու մասի բաժնելով այն երկիրն, որուն իր անունն է սուած: Եւրոպան Արիայէն բաժնող լեռնաշղթան՝ կաւկասն ալ թէ աշխարհագրութեն եւ թէ քաղաքականապէս կը բաժնէ Հիւսիսային կաւկասի (Сѣверный Кавказъ) եւ Անդրկովկասի. (Закавказье, ռուս.՝ նկատելով հիւսիսէն, Պետերբուրգէն): Իր ամենաբարձր սարերն եւ անցքերն՝ Եւրոպայի եւ Կազբէկի մէջ եղած տարածութեան վրայ են, ուր բնակող լեռնական գիւղացիք՝ իրար հետ հարողակցելու համար ստիպուած են այնպիսի անցքերու դիմել, որոնք մշտական ձիննապատ գագաթներուն եւ նոյն իսկ սառնավայրերու վրայ գտնուելով՝ դժուարամտաշէլն, մանաւանդ թէ մեծապէս վտանգաւոր ալ են: Այս անցքերէն ոմանց դիրքը մինչեւ 12.000 ոտքն ալ կ'անցնի: Գլխաւոր լեռնաշղթային չինգրոսկան միջօրեականին աւմենացած գագաթը 8000 ոտքէ բարձր է, եւ այս՝ համեմատաբար մտաշէլ անցքն է, ուր ուղղուած է եղեր, ի սկզբանէ, կաւկասի երկու բաժնիներն իրար հետ հարողակցելու ծառայող կայն, եւ ուսկից կ'անցնի նաեւ այժմեան օազմավերական կուռած ճանապարհը: Միւս լեռնանցքներուն վրայ, որոնք 10—12000 ոտքն կը հասնին, ոչ մի ուղի չունուած է: Բայց պատմութիւնը մեղի ցոյց կու տայ, որ երբ հարկն ստիպէ, նոյն իսկ ճագիկն դժուարութիւններ կ'անցընող լեռնանցքներն ու գագաթներն ալ մտաւելի եւ անցանելի կը հանդիսանան: Այսպէս անցան Անիբազ, Կապոյղան, Սուվորովն եւ այլ զորպակուներ Ալպեան լեռները: Սակայն սաւանց որեւէ ճիշդ համեմատութիւն զնելու՝ աւելորդ չեմ՝ համարիր այս ատթիւ յիշել որ կաւկասցի հայ զորպակու մը նոյնպէս կատարած է սոյնօրինակութեան մէջ՝ "պարսկան եւ անգլիացի, բառերով է կնքուած: 1853ին, "կաւկասեան, պատե-

բազմի միջոցին՝ զօրապետ Արդութեան-երկույնաբազուկ իշխանը լուր ասնելով թէ Հէլէն Շամիլ յարձակում արիւր է Ջաքաթալա գաւառին վրայ, Անգլոսմերի մէջ իր ամբողջ բանակով, որ բաղկացած էր հետեւեալ ձիաւոր զօրքէ, եւ թնդաւօթներով, ելաւ ձիւնապատ անանցանելի դազաթներու վրայ, եւ 10.000 ոտքէ աւելի բարձրութիւն ունեցող սարերու վրայէն մեծ ձարպուրթեամբ եւ յարողութեամբ անցնելով ստիպեց թշնամին թողուլ գրուած տեղերն եւ փախուտ տալ իր սղեւէն:

Գլխաւոր լեռնաշղթան հարուստ է նաեւ սաւնաւայրերով, որոնց մեծ մասը կազդէկի եւ Ելբրուսի մէջ եղած սարերու լանքերուն վրայ անփոփոռած են: Ամէնէն նուազ բարձրութեան վրայ կանցնած է՝ Կորահոմ կամ Կուլէթոն կոչուածն, որ ծովու մակերևութէն 5700 ոտք միայն բարձր է եւ 1500 ոտք լայնութիւն ունի: Ընդդիմացի ձանապարհորդ մը՝ Քրէշֆիլդ, կը վկայէ որ սակէ մեծ է միայն Հելենտոսիսի Ալէշանն սառնալայրը: Կորազոյն ուսումնասիրութիւնները կը հաստատեն, որ այս սառնաւայրերն ընդհանրապէս սկսած են հալիլ նուազիլ. եւ թէպէտ ոչ այնչափ արագ եւ զգալի կերպով, բայց հետու չէ անընշտ այն ժամանակն, որ Կալկատեն լեռներուն՝ բնութեան այս նշանաւոր արտադրութիւններն այլ եւս այն հետաքրքրութիւնը պիտի չազդեն նոյն ընդարձակութեամբ եւ պէսպիսութեամբ՝ ինչպէս այժմ՝:

Կորիէն մինչեւ հետեւեալ Գուրուսուր կոչուած կայարանը գետնի վրայ ձիւնն ամառ ձմեռ գրեթէ չի կազդիր փայլելէ: Այստեղ Բայգարեան ձորին երկու կողմէն ահագին լեռներ իրարմէ ոչ շատ հեռու՝ ուղղաձիգ կը բարձրանան, իրենց վրայ կրկնով ձիւնն մեծաքանակ պահուած: Չինչը փիթիտարի պարիսպներով երկու կողմէն կը նեղէ կը սեղմէ թէ ձորն եւ թէ մէջէն անցնող համեմատաբար նեղ ձանապարհը: Այստեղ է ահա, որ հսկայածնեւ համակ ձիւնապատ բարձուրքն Գեկաեմերերէն մինչեւ Ալպիլ

շարունակ, վար կը գրբին ահագին մեծութեամբ ձիւնակոյտներ, որոնք տարածուելով եւ բարձրանալով ձանապարհին վրայ, ամբողջ օրեր եւ երբեմն նաեւ շաբաթով իրենց լիաօր իշխանութեան տակ կը պահեն եւ կը խափանեն բովանդակ անցքը: Եսմանն են այս ձիւնակոյտներու անկուճեւ եւ անկէ յառաջ եկած խափանումներն, այնպէս որ այս գագաթմանց վրայ միշտ բնուորներու մեծ խումբ մը կը պահուի պատրաստ, որպէս զի խափանուած ձանապարհն անյայտ կարելի չի մարդը: Զանապարհի վրայ, զանազան տեղեր յատուկ մարդիկ կան դրուած, որ մտէն քննեն այն մասերն, ուսկից յաճախ կը պատահի կամ մտալուտ կը նկատուի ձիւնակոյտի անկուճեւ. եւ ձեւն շարժումը դիտեն, ուստի անմիջապէս կան ուղբողով ձիւնակոյտը պարզելով կ'իմացնեն վտանգն, եւ այս կերպով կը դադարեցնեն ամէն երթեւեկութիւն նոյն ձանապարհի վրայ: Այս զգուշութեան շնորհիւ է, որ մարդկային զոհ կամ այլ զգալիութիւն չատ քիչ կ'պատահի՝ ձնայրով ձիւնակոյտներուն այնչափ յաճախ ընկեկուտ: Ով որ՝ գէթ կարձ միջոց, ձմեռ ժամանակ կամ գարնան սկիզբը բնակած է Տիգրէն, եւ բոլորովին անպա չէ աւազած արտաքին կամ լրագրական աշխատակցուտ լուր կը հաւանիլ եւ կամ լոյն անընշտ լուր (завалах ձանապարհի խափանում) բառն, որովհետեւ շաբաթ չ'անցնիր, որ չսէ կամ լրագիրներու մէջ չկարդայ այս բառը: Եւ որն մտքէն կ'մտն անցնիլ, որ այս անընդհատ խափանումներն, այս լուրներու մեջքը գլխաւորաբար կ'ընկնի զանազան հաշարողութուններու վրայ, որոնք ընկերանալով Ռուսներու, շվեդացի եւ կուրդի կը պատճառեն այս ամէն արկածները: Որպէս զի ընթերցողը գործն ըմբռնէ, կը իտեմանք բացատրել, որ այն բարձուրքն՝ ուսկից սովորաբար ձիւնակոյտները վար կ'իջնեն եւ ձանապարհը կը խափանեն, Սկոտլանտ եւ յատուկ կոչումներով, որոնցմէ են վիբեւ յիշածներս, հաշարողութուններ՝ Վէ Է Է Է (болыная малая маорши) Ռուս (Кислый) շվեդացի եւ կուրդի բարձուրք (СОЛДАТСКИЙ, КАЗАЧИЙ) եւ այլն, որոնք ունին իրենց պատմութիւնը: Օրինակի համար, Հազարապետու հինքն պատմամբ կըբուած բարձուրքն համար կը պատմուի թէ հազարապետի մը կ'ընր կառքով այս լեռն տակէն անցած ժամանակ, իր ազակներն վրայ բարկանալով հրամայեր է, որ կարքէն գուրս ելլէ եւ առջեւէն ոտքը երթայ: Աշտիխը կը հնազանդի եւ կ'անցնի կարքէն յառաջ, կամ կարքէն եւս կը մնայ լուր

Վեր Գրահան (Սրբաբան) ալ ունի սառնաւայր հեւ սիպիլի կողմ վրայ, որ կ'իջնայ գեղ է Ս. Յուլիան կոչուած հովիտը: 1860 մեծ ձիւնաշարքի այս սառնաւայրին մը մասը քանդուցաւ եւ հովիտն սառնաւայրէն փրկեան քարերուն խառնուելով՝ ահագին թուփ մը մը եւս սրայ նոյն սառնաւայրէն բխաւ (Ս. Յովարի աղբիւրին կամ) սառնակն առին: Առաւելը լիցուց իր առջին խոռոչն այս մեծ արքիւղը քանդել. եւ ետ եւ հաւաքուելով լայնածաւաղ լի մը գործաւ, եւ յանկարծ Յուլիան թէն սուսկի ուժով քիչ արտու առին ի թմբուի եւ ուրիշ ամէն արքիւղ: Այս միջոցին եր որ սրղիցաւ եւ աւերեցաւ պատմական մեծ անն Արտի իր ընդամակ սպիներքով: Աստիքն ընակիւներէն անտր միայն պահպանցան՝ որոնք սրղանք ժամանակ բացառապէս էն գեղէն: Արտից ոչ այս մեջոցըն լինածն է այժման Կար Արտի կոչուած գեղը՝ հինն բաւական հեռու, բայց աւելի սպահով առջ:

չեմ միշտ: Ճիշդ այս միջոցն՝ բարձունքէն ա-
 ճագին ձիւնակոյտ մը կու գայ կը թաղէ իր
 տակը հազարապետահազար իր կառքին մէջ. իսկ
 ալախներ, որ կառքէն դուրս եր՛կազատի: Այս
 արկածին վրայ, այն բարձունքն, որ երկու գա-
 ւաթէ՛ ունի մեծ եւ փոքր, իր սկսի յիշուիլ իր
 զոհին անունովը, որ մինչեւ հիմայ նոյնպէս կը
 շարունակուի: Զևոսթի եւ Կոլոսի գագաթներու-
 լուն առջեւն ալ զինուորներն եւ կողքերն ձիւ-
 նակոյտի զոհ են գնացած: Իսկ Թիւոս ստուած
 բարձունքին տակին թթուահաճման հանքային ջուր
 կը բոխի, որու համը կարողացեր է ազդիլ իր
 պահապան սարին անուան վրայ:

Ճանապարհին այս մասին վրայ, շուրջ
 տուող բարձունքը 11 հատ են, իրարու բաւա-
 կան մըն կանգնած, կարծես այն նպատակով, որ
 եթէ իրենցմէ մէկը շարժուի, միւսն օգնութեան
 հասնի եւ անպատճառ խափանեն անցքը: Այս
 շուրջներն անցնելէն վերջն է, որ մեր առջեւ
 կ'ըլլէ ռազմավերական ճանապարհին ամենա-
 բարձր կէտն ուր քարէ փոքր սիւն մը կայ՝ վրան
 Крестовый перевалъ 7694 Фута = Խոյն-
 լեռանոց 7694 քոթ, արձանագրուած: Այսպէս
 կրուելուն պատճառն է՝ ճանապարհէն կէս քի-
 լոմէտը անդին, գէպ ի ձախ՝ քարէ մեծ խաչ մը
 գտնուիլը, որ անկուած է այնտեղ 1824ին
 Կալկասի նախկին Երմոլով փոխարքայէն: Այս
 խաչին համար պնդողներն կան թէ՛ Նորգոմոսն է
 1824ին եւ ոչ թէ՛ Կալկասն, որովհետեւ Վրաց
 անանգութիւնը կը պատմէ թէ այնտեղ այսպիսի
 խաչ մը կայ եղբր դուռած՝ իրենց Թամարա
 թագուհիէն կամ Դաւիթ Նորոցիէ առքայէն:
 — Ուրիշ անանգութիւնն մ'աղ կ'ուզէ հաւա-
 տացնել թէ այն միեւնոյն տեղը հին յուսական՝
 կամ գոնէ յուսական անունով փոքրիկ աւան
 կայ եղբր — Քոմի-Պոմի (Ղուսակիր), ուր
 Ա. Դարուն 40ական թուականին Ս. Անդրէաս
 Նախակող Օսեաններուն քրիստոնէութիւն է
 քարոզեր՝:

1 Բանի որ աւ անդութիւններ յիշեցի, պատմե՛մ այս-
 տեղ նաեւ հետեւեալ անասպիլը Կալկասեան զիւտ. որ
 լեռնաշղթային վրայ, որ կը գտնուի ռուս հեղինակի մը
 թոք, НАДЕЖДИНА, Прирота и Аюган на ханкаах. Սպաղե՛ գինի,
 ինն թիւնն եւ մարդիկ ի Կալկասն, էջ 57—58): — Կար
 ժամանակի երբ Կալկաս պարտուող շարք մէն էր,
 կանաչապատ եւ կառարեղակէս մտայնի մեղեւուն: Այն մի-
 վորդն լեռան ամենաբարձր գագաթնան վրայ քարայրի մէջ
 նշանաւ որ մը կը բնակէր: որ մէջ քարքարէ ոչ հանգիստ
 չուր ստանալէն: Երբէ զո՞ւ զո՞ւստ որ օր մը լեռնից Աս-
 տուծնէ, որ գէթ մի անգամ Աստուած իյնանութիւնն ապ
 իրեն՝ զի՛ժ հանելու ստանալուցն: Աստուած սեղ անոր
 խնդրը, քանից Տորքերու. իսկ թէ՛ կնջ միջոցի պիտի
 զի՛ժ անասպատական իր նպատակին հասնելու. համար,
 ճշնասար մեծ ունեւր մը գտաւ, լաւ մը կարգորոց կրակի
 մէջ, եւ երբ ստանան, իր սովորե՛լ թեան համմատ գոր-
 ձեալ ելաւ եւ գլուխը քարայրէն ներս կոխեց, սուր

Դարուս սկիզբները (1811ին), ռուս զօ-
 րագետ մը՝ տեանելով որ այս բարձր լեռանցքը
 շատ քիչ վտահոտութիւն կը ներշնչէ իրրեւ
 սպաշով ճանապարհ անցողքարձի, եւ ձիւնէն
 խեղդուելու վտանգներն ալ բաւական շատ են,
 անաշարկից կալկասեան գլուխուր կառավարու-
 թեան, որ այս լեռանցքի վրայ ալ՝ բացառա-
 պէս ապաստանարան կամ յատուկ վանք մը
 հիմուի, վտանգեալներն ազատելու նպատակաւ,
 Ալպեան Ս. Բեռնարդէ՛ նման. բայց այն ժամա-
 նակուան կալկասեան հրամանատարը շնորհուե-
 ցաւ այս գեղեցիկ Երգոյրը՝ պատճառ բերելով
 տեղացի վանականներու ազիտութիւնը:

Իսկ մեր կառքը՝ խորին մթութեան մէջ,
 Երմոլովեան խաչքարի ոյրուած 7694 ոտք բար-
 ձրութիւնն անվտանգ թեւակոխելէն վերջը,
 սկսե՛ր իր արդէն խոնարհիչ գէպ ի վար, գլը-
 խաւոր լեռնաշղթային միւս երեսը, Անդրկաւ-
 կասի կողմը, ձախ կողմէն ունենալով Գուգ լե-
 րուան կողմ իր անմատչելի ձիւնաթափան սաղա-
 արսովն, եւ արէն ունենալով՝ «Նօթն եղբարց», ա-
 ստուած սարն, իր 7 իրարմէ տարբեր գագաթներու-
 լովը: Ան, բարձունք, Տոխու, բարդն ալ միւս ձիւ-
 նախադաղ եւ կարծես միմիանց վրայ զիլուած,
 ա՛հա թէ ինչ կը ներկայացնէր մեզ այստեղ՝
 բնութիւնը: — Իրենելով այսպէս գէպ ի վար
 մտանք եւ կորեկըք Սեփանայն (Чертова Яз-
 АННА) կրուած հովիտը, զոր ռուս բանաստեղծը՝
 (Լեռնանայլ) անուան նոյնութիւնէն օգտուելով
 կը նախնորթ Սեփանայն կուղի՝: Սահմանային
 կողուելու պատճառն այն է, որ այս հովիտը՝
 Վրաստանի սահման կը ըլլուի: — Միեւնոյն
 ժամանակ միւս՝ այն է մեր անցած հիւսիսային
 երեսին վրայ մը թորուրը նաեւ անտուղ Տե-
 րիքն, որու փոխարէն, մեր ստորտուր կը թանար՝
 ոչ-նուաղ գահավէժ անդնդի մը մէջ Ա-
 րագվա գետը՝ հանդարտ եւ արծաթափայլ՝
 ճիշդ հակապատկեր անաջնոյն:

(Ըրարձակելէ.) Կ. ՏՈՐԻՆԿ

մարջ իսկոյն, Աստուծոյ անուանը տալով, ժողեցաւ սա-
 տանային եւ հրաշք ունեւրով յանկարծ բանեց այսինքն
 անոր ճնշեց ստանալով իրից, որ ստանան արարածից
 ցունն սխաւ պաշտ սասակ շարժել: Պարս որ շուրջանց
 մեծ էր. թէ մեւ ծովուն եղբր կը հասնէր թէ կապակի
 ծովուն. եւ անոց մէկտեղ կալկասեան թեւերն ուղղակի
 կը հարուստեր: Եւ ստանալին այս պոչի հարուստներէն
 է, որ գոյացեր են Կալկասի լեռներուն մէջ այսպիսի հո-
 վանքը, ձորք, փոսք, այսինքն խառնիտուն եւ անհարթ:

1 Իրուածքն յերթառա բարձր կը նշանակէ սահմա-
 նային, իրեն արմատ ընդունելով յերթ (գին, սահման)
 բտաը. միեւնոյն բտաը կը նշանակէ նաեւ ստանալական,
 յերթ (ստանալ) արմատէն անելով: